

**ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК
СУЧАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА
РІШЕННЯ**

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

03 березня 2023 року

Тернопіль 2023

УДК 08: 37.014
О-64

О-64 Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення (м. Тернопіль, Україна, 03 березня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІШПО, 2023. 416 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 03 березня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 1 від 27.02. 2023 р.)

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Сучасний стан суспільства характеризується посиленням процесу глобалізації, який пронизує всі сфери людського буття. Поняття «глобальний» (від латинського слова «globus» – Земля, світ) набуло поширення у 60-х рр. ХХ ст. для характеристики ключових питань розвитку людської цивілізації – питань всесвітнього, планетарного масштабу. Наприкінці ХХ ст. людство зіткнулося із низкою проблем, що мають глобальний (всепланетний) характер і загрожують самому існуванню людини в майбутньому. Одною з багатьох глобальних проблем є проблема охорони природи, розумне освоєння світового океану і космосу. Україна є частиною світового співтовариства і багато глобальних проблем сучасності мають свій прояв і в нашому суспільстві. Особливо це стосується екології.

Згідно Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу [1, стаття 13]. Конституційне положення у єдності з проголошеною в преамбулі Конституції України метою забезпечення гідних умов життя людини як нинішніх, так і прийдешніх поколінь визначає також і право кожної людини на забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України [1, стаття 16]. Основний юридичний документ країни гарантує кожному право вільного доступу до інформації про стан довкілля та якість харчових продуктів і предметів побуту [1, стаття 50]. Взаємозумовленість закріплених Конституцією України права на безпечне для життя і здоров'я довкілля [1, стаття 50] та обов'язок зберігати природу та навколишнє середовище [1, стаття 66] виражає тим самим один з основних принципів правового регулювання відносин у сфері охорони оточуючого середовища та забезпечення екологічної безпеки, в тому числі й освітнього середовища.

В останні роки все більше уваги приділяється екологічним аспектам діяльності людини. Створення умов для розвитку екологічно орієнтованого світогляду, підвищення екологічної культури повинні привести до зниження антропогенного навантаження на оточуюче середовище, до зменшення територій із зонами надзвичайних ситуацій та екологічних катастроф. Таких, як, наприклад, Чорнобильська катастрофа, необхідність подолання якої занесено навіть до Конституції України [1, стаття 16].

Одним з напрямків екологічної безпеки освітнього середовища є пожежна безпека. Її формуванню присвячено всю діяльність Харківського Національного університету цивільного захисту України (НУЦЗУ). Одна з його задач – формування особистості, яка стоїть на захисті суспільства «від ризиків та викликів, що створює сучасна техногенно-екологічна та соціально-економічна ситуація в світі та Державі» [3, с. 2]. З метою підготовки фахівців з техногенно-екологічної безпеки, у навчальному закладі існує спеціальність «Екологія» за освітньо-професійною програмою «Екологічна безпека». Значна кількість фахівців НУЦЗУ різного спрямування здійснюють просвітницьку діяльність із здобувачами вищої освіти за напрямом захисту природи в Україні. Однією з кафедр, що постійно працює зі студентами-екологами є кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін, викладачі якої проводять заняття з «Історії та культури України», «Філософії», «Політології», «Соціоекологічної валеології». Окрім формування світогляду здобувачів вищої освіти, сприяння їх духовно-інтелектуальному розвитку, кафедра приділяє особливу увагу, в тому числі, проблемам соціальної екології студентської молоді. Формування екологічної культури курсантів та студентів є одним із завдань наукової роботи кафедри. З 2019 року одним із напрямів роботи її викладачів стало вивчення проблем соціальної екології. Офіційно зареєстрованою кафедральною науково-дослідною темою є «Проблема соціальної екології студентської молоді та перспективи її вирішення (на матеріалі соціометричного дослідження курсантів та студентів НУЦЗУ)». Колектив кафедри проводить дослідницькі заходи, проводить соціологічні виміри з зазначеного наукового напрямку. Ця робота

сприяла тому, що в останній час студентам-екологам викладається нова навчальна дисципліна – «Соціоекологічна валеологія».

Освіта як соціальний інститут є складною та динамічною системою. Мета освіти, з одного боку, – явище історичне. Вона формується у залежності від того, яку людину очікує суспільство на конкретному етапі історичного розвитку, в кожний історичний час. З іншого боку, мета освіти – це явище динамічне, що приводить зміст, форми та методи педагогічної діяльності у відповідність до потреб суспільства. Сучасний етап розвитку нашого суспільства потребує спеціаліста здібного, відповідального, активного, творчого. В основу освітньої діяльності НУЦЗУ покладено ідею органічного поєднання освіти, науки та практики. Здобувачі вищої освіти мають можливість отримати не лише набір професійних знань, вмінь та навичок, але й набір компетенцій, які дозволять їм бути гнучкими, креативними і пристосованими до глобалізованого й мінливого професійного середовища та ринку праці [3, с. 4].

Невід’ємною частиною екологічної безпеки є пожежна безпека, формування якої є головною метою нашого навчального закладу. Умовно можна виділити наступні компоненти пожежної безпеки людини:

- Особиста пожежна безпека
- Виробнича пожежна безпека
- Соціальна пожежна безпека
- Глобальна пожежна безпека в планетарному масштабі (пожежна безпека біосфери, техносфери тощо).

Формування пожежної безпеки життєдіяльності проходить у кілька етапів. Починається вона ще з дитячих років, коли дитина потрапляє в дитячий садок, де починає засвоєння основ особистої пожежної освіти. Наступний етап – шкільне освітнє середовище, де поряд з отриманням середньої освіти школярі продовжують як засвоєння основ особистої безпеки, так і починають вивчати основи виробничої, соціальної та глобальної пожежної безпеки. При цьому охоплюється все більше предметний світ у процесі життєдіяльності молодих

людей. Третій етап пов'язаний із професійною освітою, де проходить формування соціальної пожежної безпеки, що включає в себе пожежну безпеку людини в соціумі, а також у виробничій сфері. Наступний етап формування пожежної безпеки – додаткова освіта. Він по суті остаточно формує глобальну пожежну безпеку, коли людина вже свідомо повинна співвідносити свої наміри та дії з загальнолюдськими цінностями та принципами забезпечення комфортного існування на планетарному рівні.

Професійна підготовка випускників профільного вищого навчального закладу в області забезпечення пожежної безпеки проходить умовно кілька етапів. Спочатку це асоціативна діяльність – тобто діяльність, на основі пізнання через відчуття, сприйняття, взаємодії суб'єкта та об'єкта, впізнання предметів, явищ, їх суті тощо. Далі приходить черга репродуктивної діяльності. Це робота на основі якоїсь інструкції, припису, теоретичних знань, повторення та засвоєння досвіду вже отриманого кимсь досвіду. Цей рівень можна умовно назвати ще аналітико-синтетичною діяльністю. Потім починається інтелектуально-моторний або алгоритмічний рівень діяльності, коли дії відтворюють якийсь вже відомий алгоритм або цілу низку алгоритмів. І найвищий вид діяльності – творчий, інтелектуально-пошуковий, який пов'язаний із вирішенням нестандартних завдань та викликів життя, часто нестандартними методами та прийомами.

Для кожного з цих рівнів діяльності необхідно сформулювати конкретну мету освітнього процесу, окреслити його зміст підібрати методи та засоби педагогічної комунікації та методи контролю.

Таким чином, екологічна нестабільність сучасного світу, поява нових екологічних небезпек, у тому числі викликаних війною, загроза екологічної кризи не просто зменшують можливість комфортної та безпечної життєдіяльності, але й ставлять під загрозу само існування людства. Тому вирішення різноманітних екологічних проблем, у тому числі створення екологічно безпечного освітнього середовища, ще довгий час буде актуальним.

Проблема соціально-екологічного виховання має певне значення не тільки для майбутніх фахівців з екологічної безпеки, але й для здобувачів вищої освіти за різними спеціальностями. Одним із напрямків екологічної безпеки є пожежна безпека, яка супроводжує людину від її народження та упродовж всього життя. Екологізація освіти безумовно сприяє розвитку взаємодії людини та природного світу. Метою педагогічного процесу на кожному його етапі є екологічно безпечне освітнє середовище. Воно включає в себе систему психологічно-педагогічних впливів, які можуть забезпечити захищеність кожній особі, що навчається, від негативних впливів екологічних факторів та забезпечити найбільш оптимальну взаємодію її з оточуючим середовищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є. Проблеми екологічної безпеки як основа життєдіяльності особистості в освітньому середовищі / Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є. *IV Всеукраїнські наукові читання пам'яті Сергія Терещука: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Миколаїв, 2015. С. 205 – 208.
3. Стратегія розвитку Національного університету цивільного захисту України на 2020 – 2030 роки, затверджена 29 листопада 2019 р. 10 с.

УДК 159.9+376"364"

Целікова Юлія Олександрівна,
доктор філософських наук, психолог-консультант, випускниця кафедри психології розвитку Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

УСПІШНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ

Продовження повноцінного функціонування країни в умовах повномасштабного вторгнення, а зокрема, освітнього процесу, набуває неабиякого значення сьогодні. Коли ми говоримо про безпеку під час війни, ми перш за все маємо на увазі фізичну (відсутність загрози життю, можливість здійснити біологічні потреби, тощо). У сучасних обставинах такими заходами